БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.37:368

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-26>

Мельничук І.І.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Melnychuk Iryna,
Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Auditing,
Khmelnytskyi Cooperative Trade and Economic Institute

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Мельничук І.І. Організаційно-методичне забезпечення формування звітності страхових компаній. У статті розкриваються питання формування звітності страхових компаній. Зважаючи на чинні правові норми в частині звітування страховиків, виділено такі її види, як: обов'язкова фінансова звітність, обов'язкова спеціалізована звітність та звіт про управління. Однак, враховуючи вимоги часу та запити стейкхолдерів, доречною вбачається пропозиція формування інтегрованої звітності. З метою реалізації комплексного підходу до формування Інтегрованого звіту в роботі запропоновано основні етапи його формування саме для страховиків, оскільки останні мають справу зі специфічними об'єктами бухгалтерського обліку (страхові платежі, страхові резерви, страхові виплати тощо). Серед основних етапів найбільш значущим є організаційний, оскільки якість проведених процедур на цьому етапі матиме визначальне значення для всіх показників наведеної звітної форми.

Ключові слова: фінансова звітність, Звіт про управління, інтегрована звітність, організаційне забезпечення, страхові компанії.

Мельничук И.И. Организационно-методическое обеспечение формирования отчетности страховых компаний. В статье рассматриваются вопросы формирования отчетности страховых компаний. Принимая во внимание действующие правовые нормы в части отчетности страховщиков, выделены такие ее виды, как: обязательная финансовая отчетность, обязательная специализированная отчетность и отчет об управлении. Однако, учитывая требования времени и запросы стейкхолдеров, уместным видится предложение формирования интегрированной отчетности. С целью реализации комплексного подхода к формированию Интегрированного отчета в работе наведены основные этапы его формирования именно для страховщиков, поскольку последние имеют дело со специфическими объектами бухгалтерского учета (страховые платежи, страховые резервы, страховые выплаты и тому подобное). Среди основных этапов наиболее значимым является организационный, поскольку качество проведенных процедур на данном этапе будет иметь определяющее значение для всех показателей приведенной отчетной формы.

Ключевые слова: финансовая отчетность, Отчет об управлении, интегрированная отчетность, организационное обеспечение, страховые компании.

Melnychuk Iryna. Organizational and methodological support reportings of insurance companies' formation. In modern conditions development of society, business entities compile various reports (financial, non-financial, tax, management, corporate), which differs in its form, content, purpose and users. Insurance companies are no exception as it is required by law to prepare specialized reports for the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets. However, the analysis of published reports on the official websites of a number of domestic insurance companies allows to conclude on their formality, data duplication and focus on the past and present, which significantly limits needs of users in information needed for decision-making. In these circumstances, and with growing demands of stakeholders for information about activities of an entity, it is suggested for insurance companies to form integrated reporting. Due to certain specifics in activity of these business entities, five stages of formation of such reporting are outlined, among which: preparatory, organizational, methodical, main and final. For each stage, a list of basic procedures that should be carried out in order to prepare a quality package of integrated reporting is elaborated. One of the most important procedures is a clear regulation of all accounting actions for specific objects of insurance company's accounting in its Order on accounting policy, because provision formed in

accounting system is the foundation of all basic and forecast indicators of a company. Thus, high-quality accounting and analytical support will allow to display necessary information in a fairly new, however, especially relevant today reporting, which will differ in structure, content and value. It is advisable to select the International Standard for Integrated Reporting as basis for regulatory support. This standard takes into account the basic needs of users for information that should be disclosed about the company's activities. It can be applied by insurance companies that are in the public interest in accordance with current legal requirements. Further research should focus on building a clear algorithm for creating and using this reporting.

Key words: financial reporting, Report of management, integrated reporting, institutional support, insurance companies.

Постановка проблеми. Страхові компанії є активними учасниками ринку фінансових послуг. Вони оперують значними фінансовими потоками та систематизують специфічну, порівняно з іншими суб'єктами господарювання, інформацію у звітності, яка відрізняється за призначенням, показниками та користувачами.

Однак у сучасних умовах поширення концепції сталого розвитку та зростання корпоративної соціальної, екологічної відповідальності, формування традиційної звітності з розкриттям лише фінансових, економічних показників є недостатнім. Тому виникає необхідність перегляду підходу до побудови звітності вітчизняними страховиками в умовах чинної правової бази, методики обліку та звітності й особливостей організації цього процесу.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Питання звітності страхових компаній активно розглядалися науковою спільнотою в період переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. Зокрема, О.О. Лаврова [1] детально проаналізувала зміст основних статей фінансової звітності відповідно до НІП(С)БО та МСФЗ, а І.В. Шкута [2] окреслила загалом порядок організації обліку для цих суб'єктів господарювання.

Подальші ж дослідження науковців були більше орієнтовані на пооб'єктний облік окремих господарських засобів страховиків та джерел їх утворення. Так, Л. Матвійчук [3] та О. Пугаченко [4] детально зупинилися на страхових резервах, які займають лівову частку у пасивах страховика. При цьому А. Шолойко [5], О. Рєва [6] у своїх працях розглянули загальні аспекти облікового процесу в компанії.

Проте сьогодні нові виклики суспільства породжують потреби в оновленій та нетрадиційній за форматом і наповнюваністю інформації, що вимагає перегляду складу та структури звітності, зокрема, і страховиків.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є побудова формату сучасної звітності страхової компанії з урахуванням потреб користувачів. З огляду на той факт, що звітність є кінцевим елементом ведення обліку, під час побудови її формату важливо врахувати особливості організації та методики ведення обліку в організації. Це вимагає детального вивчення Наказу про організацію обліку та облікову політику страховика.

Виклад основного матеріалу. Звітність є основним джерелом інформації про діяльність будь-якого суб'єкта господарювання. Її формат, наповнюваність, спосіб подання може стати як запорукою високої ділової репутації, довіри клієнтів та контрагентів, так і причиною несерйозного ставлення з боку третіх осіб.

У сучасних умовах ведення бізнесу запити різних стейкхолдерів до інформації суттєво розширилися. Зокрема, їхню увагу привертають не лише показники фінансової стабільності, достатньої рентабельності

тощо, а й інформаційні дані, які стосуються питань сталого розвитку, корпоративної культури, соціальної відповідальності, екологічності тощо. З огляду на той факт, що суб'єкти різних галузей починають формувати інтегровану корпоративну звітність, представники страхового сектору продовжують складати лише визначену законодавством звітність, що значно знижує їхні позиції на ринку послуг.

Розглядаючи діяльність страхових компаній, варто зауважити, що, відповідно до чинної правової бази, зазначені суб'єкти належать до тих, що становлять суспільний інтерес [7], а тому обов'язковим для них є складання фінансової звітності відповідно до норм МСФЗ [8]. Крім того, страховики зобов'язані складати спеціальну звітність, що подається до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [9].

У попередніх наших дослідженнях було доведено, що фінансова та спеціалізована звітність страховиків багато в чому дублюють одна одну за показниками, тому актуальним і донині залишається питання врегулювання цього аспекту.

На необхідності перегляду формату звітності страховиків наголошує у своїй роботі Л. Ловінська [10], посиляючись на Директиву Ради 91/674/ЄС від 19.12.1991 р. «Про річну звітність і консолідовану звітність страхових підприємств».

Якщо проаналізувати оприлюднені дані щодо діяльності вітчизняних страховиків, то можна побачити, що їхній обсяг обмежується лише обов'язковими традиційними формами, і лише в окремих компаній є у відкритому доступі Звіт про управління, що розкриває інформацію про соціальні аспекти та кадрову політику, ризики, дослідження та інновації, корпоративне управління, перспективи розвитку.

Аналіз вимог до формування Звіту про управління [11] показав, що цей Звіт є схожим до Інтегрованого звіту, який рекомендовано складати підприємствам згідно з Міжнародним стандартом «Інтегрована звітність» [12]. Враховуючи специфіку діяльності страховиків, їхню соціальну значущість та роль страхування в економічному житті держави, важливо розвинути концепцію формування інтегрованої звітності для цих суб'єктів господарювання.

Насамперед варто окреслити етапи, за якими така звітність буде формуватися у страховиків (табл. 1).

Вважаємо, що серед основних процедур, які доцільно провести на організаційному етапі формування інтегрованого звіту страхової компанії, є чітка регламентація усіх облікових процедур щодо конкретних об'єктів обліку страховика в Наказі про облікову політику. Саме якість сформованого Наказу про облікову політику буде

Етапи формування інтегрованої звітності страховика

Номер етапу	Назва етапу	Зміст етапу	Основні процедури
I	Підготовчий	Розроблення та формування основних засад формування інтегрованої звітності	Визначення кола користувачів інтегрованого звіту, формування нормативної бази (внутрішньої та зовнішньої), вибір формату звіту
II	Організаційний	Формування організаційного забезпечення	Виділення відповідальних осіб за складання звіту, визначення контрольних дат із формування звіту, обґрунтування періодичності його складання, порядку затвердження та оприлюднення, розроблення графіків документообігу, Наказів по організації обліку та облікову політику
III	Методичний	Розроблення методичних засад формування звіту	Формування якісного облікового та аналітичного забезпечення, структурування звіту
IV	Основний	Формування інтегрованого звіту	Складання інтегрованого звіту відповідно до затвердженого порядку та встановленої форми
V	Заключний	Оцінка та контроль	Аналіз звіту, його затвердження та оприлюднення, контроль за достовірністю та повнотою наведених даних, своєчасне внесення змін

Джерело: сформовано автором

визначальною під час формування усього облікового забезпечення майбутнього інтегрованого звіту.

У Наказі про облікову політику одним із найскладніших аспектів вважається визначення меж суттєвості для різного роду об'єктів обліку та операцій, які мають істотний вплив на діяльність суб'єкта у майбутньому. Зважаючи на складність та специфічність страхової діяльності, ступінь ризиковості у настанні страхових подій, формування певного порогу суттєвості буде базуватися на професійному судженні бухгалтера, що також є досить складною та дискусійною категорією.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, питання формування інтегрованої звітності страхової компанії є на часі, оскільки дає змогу сформувати якісний та необхідний для прийняття рішень пакет інформації про її діяльність. Зважаючи на особливості страхової діяльності, наведено основні етапи підготовки такої звітності з конкретним переліком процедур.

Подальші дослідження вимагають опису чіткого алгоритму, за яким ця звітність буде створюватися та використовуватися.

Список використаних джерел:

1. Лаврова О.О. Особливості методики складання фінансової звітності страховими компаніями при застосуванні МСФЗ. *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2013. № 3(18). С. 271–275.
2. Шкута І.В. Організація обліку та звітності в страхових компаніях. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 12. С. 139–145.
3. Матвійчук Л.О. Методичні підходи до формування та обліку страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. : Економіка*. 2013. Т. 21. Вип. 7(4). С. 230–234.
4. Пугаченко О. Страхові резерви: порядок формування, облік, внутрішній контроль. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал*. 2017. Випуск 3–4. С. 51–63.
5. Шолойко А. Особливості бухгалтерського обліку та аудиту в страхових організаціях України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Економіка*. 2015. № 3(168). С. 47–54.
6. Роева О.С. Аналіз обліково-аналітичного забезпечення діяльності страхових установ. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 6(11). С. 534–540.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 30.04.2020).
8. Методичні рекомендації щодо застосування міжнародних стандартів фінансової звітності для страхових компаній в Україні. URL: http://nfp.gov.ua/files/MSFZ/metod_msfc_1.pdf (дата звернення: 15.01.2020).
9. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 39 від 03.02.2004 р. Дата оновлення: 09.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04> (дата звернення: 30.04.2020).
10. Нормативно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності / за заг. ред. Л.Г. Ловінської. Київ : ДНУ «Акад. фін. управління», 2013. 294 с.
11. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління : Наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 р. № 982. Дата оновлення: 18.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (дата звернення: 30.04.2020).
12. Международный стандарт интегрированной отчетности. URL: http://edu.inesnet.ru/wp-content/uploads/2014/05/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK.docx_en-US_ru-RU.pdf (дата звернення: 30.04.2020).

References:

1. Lavrova O. O. (2013). Osoblyvosti metodyky skladannja finansovoi zvitnosti strakhovymy kompanijamy pry zastosuvanni MSFZ [Features of the methodology of preparation of financial statements by insurance companies in the application of IFRS]. *Visnyk Universytetu bankivskoji spravy NBU*, no. 3(18), pp. 271–275.
2. Shkuta I. V. (2012). Orghanizacija obliku ta zvitnosti v strakhovykh kompanijakh [Organization of accounting and reporting in insurance companies]. *Formuvannja rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 12, pp. 139–145.
3. Matvijchuk L. O. (2013). Metodychni pidkhody do formuvannja ta obliku strakhovykh rezerviv za vydamy strakhuvannja, inshymy, nizh strakhuvannja zhyttja [Methodical approaches to the formation and accounting of insurance reserves by types of insurance other than life insurance]. *Visnyk Dnipropetrovskogo universytetu. Ser.: Ekonomika*, vol. 21, vyp. 7(4), pp. 230–234.
4. Pughachenko O. (2017). Strakhovi rezervy: porjadok formuvannja, oblik, vnutrishnij kontrolj [Insurance reserves: the order of formation, accounting, internal control]. *Instytut bukhhalterskogo obliku, kontrolj ta analiz v umovakh globalizaciji. Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal*, vyp. 3–4, pp. 51–63.
5. Sholoiko A. (2015). Osoblyvosti bukhhalterskogo obliku ta audytu v strakhovykh orhanizatsiiakh Ukrainy [Features of accounting and auditing in insurance companies of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika*, no. 3(168), pp. 47–54.
6. Roieva O. S. (2018). Analiz oblikovo-analitychnoho zabezpechennja diialnosti strakhovykh ustanov [Analysis of accounting and analytical support of insurance institutions]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, vyp. 6(11), pp. 534–540.
7. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini [On accounting and financial reporting in Ukraine] No 996-XIV (16.07.1999). Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed 30 April 2020).
8. Metodychni rekomendatsii shchodo zastosuvannja mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti dlja strakhovykh kompanii v Ukraini [Guidelines for the application of international financial reporting standards for insurance companies in Ukraine]. Available at: http://nfp.gov.ua/files/MSFZ/metod_msfsz_1.pdf (accessed 15 January 2020).
9. Pro zatverdzhennja Poriadku skladannja zvitnykh danykh strakhovykiv [On approval of the Procedure for compiling reporting data of insurers] No 39 (03.02.2004). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04> (accessed 30 April 2020).
10. Normatyvno-metodychne zabezpechennja bukhhalterskogo obliku v umovakh zastosuvannja mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti [Regulatory and methodological support of accounting in the conditions of application of international financial reporting standards] / za zagh. red. L. Gh. Lovinskoji. Kyiv: DNNU «Akad. fin. upravlinnja», 2013. 294 p.
11. Pro zatverdzhennja Metodychnykh rekomendatsii zi skladannja zvitnykh danykh pro upravlinnja [On approval of Methodical recommendations for the preparation of the management report] No 982 (07.12.2018). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (accessed 30 April 2020).
12. Mezhdunarodnyi standart yntehyrovannoi otchetnosti [International standard for integrated reporting]. Available at: http://edu.inesnet.ru/wp-content/uploads/2014/05/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK.docx_en-US_ru-RU.pdf (accessed 30 April 2020).